

نرخ پایین تبدیل کسب و کارهای نوپا به شرکت‌های تثبیت شده در ایران

## سرمایه‌گذاری خارجی کلید کارآفرینی

در سال‌های اخیر **اکوسیستم کارآفرینی** به شدت مورد توجه قرار گرفته است. اگر چه وقتی در مورد اکوسیستم صحبت می‌کنیم باید در نظر داشته باشیم که اکوسیستم شامل اجزا و عوامل زیادی است و در صورتی می‌توانیم در مورد آن بحث کنیم که تعامل همزمان همه اجزا و عوامل در آن وجود داشته باشد و در نظر گرفته شود. اغلب اوقات نهادها و افراد تصمیم‌گیر تنها یک یا دو عنصر از اکوسیستم کارآفرینی را مورد تاکید قرار می‌دهند. اتفاقی که باعث می‌شود بسیاری از تلاش‌ها در جهت رشد و توسعه کارآفرینی نتیجه مورد انتظار را نداشته باشد. با وجود پیشرفت‌هایی که در سال‌های اخیر در این حوزه ایجاد شده است، برخی عناصر کارآفرینی در کشور هنوز توسعه نیافته‌اند، پیوندهای حیاتی خاصی فراموش شده‌اند و بعضی عوامل کلیدی هنوز غایب هستند.

یکی از اجزایی که تاثیر زیادی بر **توسعه کارآفرینی** در کشور دارد، سرمایه‌گذاری خارجی است. جریان‌ات سرمایه‌ای و سرمایه‌گذاری مستقیم خارجی به‌عنوان یکی از ابزارهای مهم در راستای توسعه اقتصاد، نقش مهمی در زمینه رشد و توسعه کارآفرینی در کشورها دارد. براساس برنامه ششم توسعه برای تحقق اهداف تعیین شده نیازمند رشد اقتصادی متوسط سالانه ۸ درصدی در اقتصاد ایران هستیم. با توجه به ظرفیت کشور به‌طور طبیعی بخشی از رشد اقتصادی هدف‌گذاری شده باید از طریق سرمایه‌گذاری خارجی پوشش داده شود که برآوردهای انجام شده در مورد حجم این سرمایه‌گذاری رقمی بین ۲۸ تا ۵۰ میلیارد دلار در سال است. با توجه به ساختار اقتصاد کشور، تمرکز این سرمایه‌گذاری نیز باید بیشتر بر بنگاه‌های کوچک و متوسط باشد.

منظور از بنگاه‌های کوچک و متوسط در اینجا، بنگاه‌های دارای مالکیت خصوصی است که نیروی انسانی شاغل در آنها کمتر از ۵۰ نفر (برای بنگاه‌های کوچک) یا بین ۵۰-۹۹ نفر (برای بنگاه‌های متوسط) هستند و مدل **کسب و کار** آنها، مبتنی بر تولید محصولات یا ارائه خدمات است. وجود مشکلات متعدد در روابط تجاری خارجی باعث شده است تاکنون اهداف مورد نظر تحقق نیابند و رکود اقتصادی همچنان ادامه داشته باشد. اما وجود فرصت‌های جذاب در حوزه **کسب و کارهای نوپا** یا **استارت‌آپ‌ها** یکی از راه‌هایی است که می‌توان از طریق آن سرمایه‌گذاری خارجی در کشور را افزایش داد و به رشد و توسعه اکوسیستم کارآفرینی در کشور کمک کرد. تجربه کشورهایی مانند چین و هند نشان‌دهنده اهمیت این موضوع است. گزارش ۲۰۱۶ اکوسیستم کارآفرینی در هند نشان می‌دهد که در سال ۲۰۱۵ بیش از ۳ هزار استارت‌آپ در این کشور فعالیت داشته‌اند که موفق به جذب ۳/۵ میلیارد دلار سرمایه تنها در نیمه اول این سال شده‌اند. تعداد سرمایه‌گذاران فعال در این کشور از ۲۲۰ مورد در سال ۲۰۱۴ به ۴۹۰ مورد در سال ۲۰۱۵ افزایش یافته است که در میان این سرمایه‌گذاران، نام‌های بین‌المللی مانند سکویا کپیتال، اینتل کپیتال، نسپرز، فیدلیتی گروث و... حضور دارند.

تسهیل حضور سرمایه‌گذاران خارجی خطرپذیر علاوه بر رشد حجم سرمایه‌گذاری‌های خارجی در کشور می‌تواند تجربه انجام صحیح این نوع سرمایه‌گذاری را برای کشور به ارمغان آورد و چالش‌های این بخش را کاهش دهد. این در حالی است که در چند سال اخیر اگرچه کم‌کم فرهنگ کارآفرینی در حال شکل گرفتن در کشور است؛ اما وضعیت شاخص‌های کارآفرینی در کشور نشان از آن دارد که تا نقطه مطلوب است. دیده‌بان جهانی (GEM) هنوز فاصله زیادی داریم. مرجع مناسب برای بررسی این موضوع گزارش دیده‌بان جهانی کارآفرینی کارآفرینی شاخصی بین‌المللی برای سنجش وضعیت کارآفرینی در کشورهای جهان است که در سال ۱۹۹۷ ایجاد شده است. دیده‌بان جهانی کارآفرینی یک کنسرسیوم دانشگاهی متشکل از تیم‌های علمی - پژوهشی گوناگون است که مأموریت اصلی آن تحلیل و عرضه اطلاعات پژوهشی معتبر در سطح بین‌المللی در خصوص فعالیت‌های کارآفرینانه در سطح ملی و در مقایسه کشورهای مختلف با یکدیگر است. ایران نیز از سال ۲۰۰۷ میلادی به این شاخص پیوست و دفتر دیده‌بان جهانی کارآفرینی در دانشکده کارآفرینی دانشگاه تهران، وظیفه پایش این شاخص را در ایران برعهده گرفت.

نتایج وضعیت ایران در زیرشاخص‌های مختلف دیده‌بان جهانی کارآفرینی در سال‌های ۱۳۹۳ و ۱۳۹۴ در جدول بالا با هم مقایسه شده‌اند: نکته مهمی که در تحلیل جدول فوق وجود دارد این است که اگر چه در سال‌های اخیر وضعیت ایران از نظر توجه به کارآفرینی و آغاز کسب‌وکارهای نوآورانه در قالب استارت‌آپ‌ها بهبود قابل توجهی یافته است؛ اما هنوز از نظر نرخ تبدیل استارت‌آپ‌ها به کسب‌وکارهای تثبیت‌شده و موفق فاصله بسیاری با کشورهای برتر جهان داریم. این موضوع اگر چه به شاخص‌های اقتصاد کلان کشور و وضعیت رکودی کنونی نیز مرتبط است و نیازمند خلق یک مدل بومی در زمینه چگونگی توسعه کسب‌وکارهای کوچک نوپا و تبدیل آنها از استارت‌آپ به کسب‌وکارهای تثبیت‌شده هستیم؛ اما در عین حال نباید فراموش کرد که نیازی به اختراع دوباره چرخ در بسیاری از حوزه‌ها نیست و استفاده از تجارب موفق خارجی در قالب جلب سرمایه‌گذاری خارجی می‌تواند باعث سرعت بخشیدن به روند رو به رشد کارآفرینی در کشور شود. هر قدر ورود سرمایه‌گذاران خارجی در دو سال اخیر به حوزه‌های صنایع سنتی و کارخانه‌محور مورد استقبال قرار گرفته، بهره‌گیری از سرمایه‌گذاران خارجی در حوزه‌های **دانش‌بنیان** نیز می‌تواند مزایای خاص خود را داشته باشد.

برای درک بهتر موضوع بهتر است برخی مزایای ناشی از ورود سرمایه‌گذاران خارجی به کشور در حوزه‌های دانش‌بنیان را بررسی کنیم. یکی از چالش‌های موجود در این زمینه سرمایه‌گذاری در دوره‌های مختلف روی یک استارت‌آپ توسط سرمایه‌گذاران مختلف است که با روش‌های بسیار کارآمد در خارج از کشور انجام می‌گیرد و ما هنوز تجربه موفقی از این نوع سرمایه‌گذاری‌های چندجانبه را در کشور نداشته‌ایم. هر کدام از سرمایه‌گذارها می‌توانند ارزش خاصی برای استارت‌آپ ایجاد کنند؛ اما مشکل از جایی آغاز می‌شود که بیشتر فعالان سرمایه‌گذاری در این حوزه در کشور به دنبال انحصار در سهام برای خودشان - و نهایتاً شرکای تجاری محدود خود - هستند. به همین دلیل است که استفاده از تجربه متخصصان خارجی در این زمینه می‌تواند به توسعه و رشد هر چه بیشتر کارآفرینی کمک کند.

مساله دیگر بهره‌مندی از تجربیات بین‌المللی در زمینه رشددهی شرکت‌های نوپا و استارت‌آپ است. واقعیت این است که در همه کشورهای جهان نهادهای رشددهی کسب و کارهای نوپا سال‌ها است ایجاد شده‌اند و آموختن از تجربه و دانش این نهادها می‌تواند به ایجاد نهادهای بومی قدرتمندی بینجامد که در نهایت به تقویت فضای کسب و کارهای نوپای ایران منجر خواهد شد. کشور هند نمونه موفقی از رابطه با شرکت‌های بزرگ تکنولوژی جهان و نهادهای تسهیل‌گر و آموزشی برای رشد فضای کارآفرینی ایجاد کرده و با حمایت‌های مستقیم دولت این کشور دارای یک اکوسیستم فعال کارآفرینی محلی و بومی شده است.

در عین حال نباید از مزایای ناشی از اتصال به زنجیره‌های بین‌المللی دانش‌بنیان برای صادرات محصولات دانش‌بنیان کشور غافل شد. همان‌طور که در قراردادهای سرمایه‌گذاری خارجی در صنایع سنتی از جمله خودروسازی، شرط ورود به بازار ایران برای سرمایه‌گذار خارجی پذیرش صادرات بخشی از محصولات تولید شده در ایران در نظر گرفته شده، در حوزه‌های دانش‌بنیان نیز می‌توان در فرآیند امضای قراردادها با در نظر گرفتن چنین شروطی زمینه‌ساز ورود کسب‌وکارهای دانش‌بنیان ایران به بازار بین‌المللی شد. آموزش‌های بین‌المللی در زمینه رشد کسب‌وکار و نحوه برنامه‌ریزی برای رشد سریع، سازماندهی رویدادهای مفید برای استارت‌آپ‌ها و تعیین مسیر رشد آنها نیز از جمله دستاوردهای مشارکت خارجی در توسعه **اکوسیستم استارت‌آپی** ایران خواهد بود.

جدول شاخص‌های کارآفرینی در ایران

| شاخص‌ها                             | سال  | درصد | رتبه ایران | شاخص‌ها                | سال  | درصد | رتبه ایران |
|-------------------------------------|------|------|------------|------------------------|------|------|------------|
| درک فرصت‌های کارآفرینانه            | ۱۳۹۳ | ۲۸   | ۵۴         | قابلیت‌های کارآفرینانه | ۱۳۹۳ | ۵۹   | ۲۰         |
|                                     | ۱۳۹۴ | ۴۰   | ۳۶         |                        | ۱۳۹۴ | ۶۲   | ۱۲         |
| قصد کارآفرینانه                     | ۱۳۹۳ | ۲۵   | ۲۱         | نرخ ترس از شکست        | ۱۳۹۳ | ۳۵   | ۲۶         |
|                                     | ۱۳۹۴ | ۳۸   | ۱۳         |                        | ۱۳۹۴ | ۴۰   | ۳۲         |
| توجه رسانه‌ای به کارآفرینان         | ۱۳۹۳ | ۵۵   | ۴۳         | کارآفرینی نوپا         | ۱۳۹۳ | ۱۶   | ۲۱         |
|                                     | ۱۳۹۴ | ۵۸   | ۴۱         |                        | ۱۳۹۴ | ۱۷   | ۲۳         |
| کارآفرینی به عنوان گزینه شغلی مناسب | ۱۳۹۳ | ۵۲   | ۴۹         | کارآفرینی تثبیت شده    | ۱۳۹۳ | ۱۱   | ۱۴         |
|                                     | ۱۳۹۴ | ۵۶   | ۴۳         |                        | ۱۳۹۴ | ۷    | ۱۰         |
| منزلت اجتماعی کارآفرینان            | ۱۳۹۳ | ۷۶   | ۱۳         | نرخ خروج از کسب و کار  | ۱۳۹۳ | ۶    | ۵۶         |
|                                     | ۱۳۹۴ | ۸۲   | ۵          |                        | ۱۳۹۴ | ۴    | ۵۶         |

منبع: دیده‌بان جهانی کارآفرینی